

TŐZSÉR ÁRPÁD

Vörös és fekete

Fejezet egy virtuális magyar irodalomtörténetbe

TŐZSÉR ÁRPÁD (1935) Pozsony

Fiatal költő korában Szorel Gyula kiállhatatlan, kötekedő alak volt, vitakozott, provokált, sőt gyakran verekedett is, élvezte, hogy faluja ruszti-kus viszonyai közül kiszabadulva, a város polgári biztonságában büntetlen kötekedhet, hogy társai s a nála idősebb, kiérdemesült írók az izgágasága ellenére sem verik agyon. Tudta, hogy tulajdonképpen visszaél a civilizációs korrektség s a józólés szabályaival, de úgy gondolta, neki, aki nemcsak jó kádervéleménye kedvéért írta, hogy *szegény szülőktől származik*, ennyi főr alanyi jogon jár. Mások akkoriban rendre a látszatával tüntettek „szegénységüknek”, ő viszont hiteles nincstelen volt. (Nemigen volt rá büszke!) Esztétikáját mindenestre saját kedvenc íróhoz szabta, s nem az Írószövetség határozataihoz, hogy az üvöltöző párttitkárokról, akik szintén alakítani akartak itt-ott a fazonján, ne is beszéljünk. Ma már dohos a téma, de akkoriban ő ezzel az Istent, illetve hát a Párt vezető szerepét kísértette, magyarul: bajkeverőnek számított, s krakélersége ráadásul sértette nemcsak a hatalmat: kollégái számára is kényelmetlen, zavaró jelenség volt. (Otthon, a faluja ősi önkényrendszerében már sokkal kisebb lázadásokért is csattant volna a pofon, nyílt volna a bicska.) Neki azonban akkor Stendhal volt a mérvadó, komolyan vette kedves írójának militáns ars poeticáját: *bármely szalonba párbaj a legjobb belépő* – kész volt bárkivel megvívni, hogy bejusson az irodalom legelőkelőbb szalonjaiba, s párbajra készen kutatott Pozsony leányai s szépasszonyai között a tehetős Rénálnék után. De hát a naptárak akkor nem 1830-at, hanem 1957-et írtak, s a Duna magyar s csehszlovák oldalán nem a Bourbonokat restaurálták, hanem a Rettenes Jozsif halála után megroggyant létező szocializmust. S a láthatáron nem villogtak befolyásos szépasszonyok és leányok, s ami rosszabb: nem villogott előkelő irodalom sem. Nem volt hová beverekednie magát. Egyre kívül maradt valamin, mint Kertész Imre az 1956-os forradalmon *Az angol lobogóban*. Csakhogy neki (Szorelnek) a *kint* történetekkel párhuzamos olvasmánya („titkos élete”) nem Thomas Mann volt, s nem is Goethe tanulmányai, hanem a *Vörös és fekete*: hajtotta késő sodra egy volt akarata; úgy érezte, valahová neki is fel kell törnie, s az nem ment provokációk, kötekedések nélkül. 1958-ban aztán résnyire nyílt egy ajtó, s a résen át valaki René Charral és André Bretonnal érvelt: *Vittem kiváltságom a jelen sorson át / A soknyílású azúr felé, gránit különszakadásba*, meg hogy *Asszonyom háta fölfelé menekülő madár*. Vörös alapon sárgán csorgott az emlékezetes antológia címe: *Mai francia költők*. A szerkesztőnek, Dobossy Lászlónak ezen előkelő szalonjában a vers addig bizonyítatlan léte hirtelen láthatóvá vált, s Sz. J. diadalüvöltve dugta be lábát az ajtónyílásba: ez az!, ebbe a társaságba vágyott kezdettől fogva! De mikor a pozsonyi Írószövetség költészeti szakosztályában felfedezéséről lelkesen beszámolt, a szakosztály titkárától, a Novotny-féle restauráció szintén kopasz, de paróka nélküli Descoulis-jától azonnal megkapta a *dekadens Nyugat ügynöke* pecsétet, ami egy fiatal költő számára akkor azt jelentette, hogy bajosan lesz belőle nyugdíjas idős költő. Tudta ezt jól a mi fiatal poétánk is, s bár arra még telt lobo-gó indulatából, hogy a jegyzetfüzetéből kitépett lapot (amelyre sebtében ezt jegyezte föl: „XY – ez volt a titkár neve – *ellenségnek sem jó!*”) mintegy

„véletlenül” az Írószövetség klubjának öblös foteljában hagyta, nemes haragja eme utolsó fellángolása után azonban aznap, a „Vörös Begy” folklór-együttes fellépését követő estélyen holtrészegre itta magát. De szó szerint, s miután egy lépcsőről legurult, s ott maradt elnyúlva a lépcsősor aljában, az énekkar basszistája s a zenekar brácsása egy praktikábel nevű színpadi deszkaemelvényre annak rendje-módján felravatalozta – még gyertyákat is tettek a fejéhez. S miután ilyenképpen elparentálták, még le is fotózták, s a kísérteties fényképet másnap vigyorogva a kezébe nyomták. Szorelt a gyászos kép mélyen megrázta. V. Károly német-római császár jutott eszébe, aki az uralkodásba belefáradva állítólag előre megrendezte a temetését, s a templomi búcsúszertartást egy oszlop mögül nézte s könnyezte végig. Szorel égi jelnek vette a fekete képet, akárcsak korábbi látomását is a modern francia költészet vörös szalonjáról: valaki fentről ekképp inti: ideje hátat fordítania a földi hiúságoknak, várja a *soknyílású azúr*, az ő sorsa is a *gránit különszakadás*, s nem a földi hatalommal folytatott béka-egér harc. S lón! 1958-ban, a vörös francia versantológia megjelenését követően anynyi minden történt a magyar költészet egyetemében s Szorel Gyula verseiben is, hogy mindazt előszámlálni itt helyünk sincsen, befejezőként még csak annyit írunk be virtuális irodalomtörténetünkbe, hogy érdemes lenne megvizsgálni: a szocialista realizmus aszálya után a modern magyar költészet vajon nem az egykori, szürreálisan vörös francia versgyűjteménnyel kezdődött-e. Szorel Gyula, fiatal poéta mindenesetre 1958-ban vonta vissza magát a létezőből a lét és a vers javára.

BURAI ISTVÁN, Cím nélkül, 2012